

การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมือง กรุงเทพมหานคร

นายสันติ กมลนรากิจ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางผังเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2550
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES OF URBAN ENVIRONMENT
IN KRUNG THONBURI

Mr. Santi Kamonnarakit

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Urban and Regional Planning Program in Urban Planning
Department of Urban and Regional Planning
Faculty of Architecture
Chulalongkorn University
Academic Year 2007
Copyright of Chulalongkorn University

501363

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมือง กรุงเทพมหานคร

โดย

นายสันติ กมลนราภิจ

สาขาวิชา

การวางผังเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดุษฎี ทายตะคุ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นักศึกษานิพนธ์
ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

(ศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิต จุลาลัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระหัตถ์ โรจนประดิษฐ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดุษฎี ทายตะคุ)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.นิรมล กุลศรีสมบัติ)

..... กรรมการ

(นายประเสริฐ ฤทธิสำเร็จ)

สันติ กมลนราภิก : การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมืองกรุงธนบุรี. (CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES OF URBAN ENVIRONMENT IN KRUNG THONBUR) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร. ดุษฎี ทายตะคุ, 304 หน้า

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการของสิ่งแวดล้อมเมืองในกรุงธนบุรี ทั้งปัจจัยด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและสังคม 2) วิเคราะห์ประเภท การกระจายตัวของสิ่งแวดล้อมเมือง คุณค่าและเอกลักษณ์ของสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมในกรุงธนบุรี 3) วิเคราะห์การเชื่อมโยงระหว่างสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมกับพื้นที่โดยรอบและวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหาและความต้องการของพื้นที่ศึกษา และ 4) เสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมืองกรุงธนบุรี

ผลการศึกษาพบว่า หลังจากมีการขุดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยาตรงบริเวณเมืองบางกอกในสมัยอยุธยา กรุงธนบุรีได้มีพัฒนาการความเป็นเมืองสืบเนื่องต่อมา โดยมีบทบาทเป็นเมืองหน้าด่านและเมืองท่าให้กับกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรีเป็นราชธานีของไทย ในช่วงปี พ.ศ.2310-2325 ในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พัฒนาการของสิ่งแวดล้อมเมืองในด้านต่างๆ ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามบทบาทของเมืองแต่ละยุคสมัย โดยลักษณะการตั้งถิ่นฐานเป็นรูปแบบของชุมชนริมน้ำและเกษตรกรรมใช้เส้นทางน้ำเป็นทางคมนาคมหลักและมีประชากรที่มีเชื้อชาติหลากหลายอยู่ร่วมกันทั้งชาวไทยดั้งเดิม ชาวจีน ชาว มุสลิม ชาวตะวันตก รวมทั้งชาวมอญ ลาว ญวน หลังจากเปลี่ยนมาเป็นเขตการปกครองหนึ่งของกรุงเทพมหานครในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พื้นที่ศึกษากรุงธนบุรีมีบทบาทและการพัฒนาเมืองควบคู่และรองรับความเจริญไปกับฝั่งพระนคร จนกลายมาเป็นชุมชนเมืองขยายตัวไปทั่วพื้นที่โดยมีเส้นทางถนนเป็นเส้นทางคมนาคมหลักในปัจจุบัน

ผลจากการวิเคราะห์พบว่า กรุงธนบุรีมีสิ่งแวดล้อมเมืองที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์เป็นจำนวนมาก ซึ่งประกอบด้วยมรดกวัฒนธรรมที่เป็น พระราชวัง วัด ศาลสถาน สถานที่ราชการ บ้าน รวมทั้งชุมชนดั้งเดิมที่อยู่โดยรอบ ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ ซึ่งมีการกระจายตัวอยู่ทั่วพื้นที่ โดยเฉพาะริมแม่น้ำเจ้าพระยา คลองสายหลัก ได้แก่ คลองบางกอกน้อย คลองบางกอกใหญ่ คลองชักพระและคลองมอญ รวมทั้งคลองสายย่อยและถนนสายต่างๆ ที่กระจายอยู่ในพื้นที่โดยมีความเชื่อมโยงและการเข้าถึงทั้งภายในและพื้นที่ใกล้เคียงเข้าด้วยกัน ปัจจุบันกรุงธนบุรีประสบกับปัญหาที่เกิดจากการขยายตัวและความเจริญเติบโตของเมือง รวมทั้งปัญหาที่เกิดกับมรดกและพื้นที่โดยรอบที่มีความแออัดและเสื่อมโทรมของชุมชน ปัญหาด้านสังคมภายในชุมชน รวมทั้งปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาทางกายภาพ เช่น การพัฒนาที่ดิน การตัดถนน การสร้างสะพาน การสร้างเขื่อน ประตูน้ำ เป็นต้น ซึ่งหากไม่มีการควบคุมและการระมัดระวังอาจส่งผลให้เกิดความสูญเสียคุณค่าและเอกลักษณ์ต่อสิ่งแวดล้อมเมือง กรุงธนบุรี

การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมือง กรุงธนบุรีนั้นควรมีการวางแผนทั้งในระดับภาพรวม เพื่อเป็นข้อกำหนดหรือกรอบนำไปปฏิบัติในการอนุรักษ์ พัฒนาพื้นที่ให้ดำเนินงานได้บรรลุตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ นโยบายและมาตรการทางวางไว้ โดยมีการวางแผนการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ในระดับชุมชนมาสนับสนุน เพื่อเพิ่มศักยภาพ ป้องกัน แก้ไขปัญหาได้ตรงจุดและสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ด้วย นอกจากนี้การอนุรักษ์ บูรณะ ปรับปรุงตัวมรดกวัฒนธรรมแล้ว ควรคำนึงถึงพื้นที่ที่อยู่โดยรอบด้วยเช่นกัน อันได้แก่ ชุมชน สภาพทางธรรมชาติ หรือสิ่งที่ดีเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เช่น ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต กิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อคงไว้ถึงคุณค่าและเอกลักษณ์ของพื้นที่และพื้นที่ศึกษากรุงธนบุรี ในอันที่จะส่งผลดีต่อเนื่องไปยังการเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกรุงธนบุรีต่อไป

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง

สาขาวิชา การวางผังเมือง

ปีการศึกษา 2550

ลายมือชื่อนิสิต... สันติ กมลนราภิก

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา [ลายมือ]

4774178025 : MAJOR URBAN PLANNING

KEY WORD : CONSERVATION / DEVELOPMENT / URBAN ENVIRONMENT

/ KRUNG THONBURI

SANTI KAMONNARAKIT: CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES OF URBAN ENVIRONMENT IN KRUNG THONBURI. THESIS ADVISOR : DOOSADEE THAITAKOO . 304 p.

The objectives of this study are (1) To study the development of Krung Thonburi urban environment in the aspects of politics, government, economy and social (2) To analyze types of the urban environment expansion relatively to the value and feature of historical places in Krung Thonburi (3) To analyze the connection of those historical places and their vicinity, including potential, problem and requirement of the study areas and (4) To recommend a guideline on conservation and development of urban environment in Krung Thonburi.

From the study, it found that Krung Thonburi carried on urban development after there was canal excavation cutting across Bangkok at the end of Ayudhya to Thonburi era. Then, Bangkok became the port city of Ayudhya and Thonburi during the period of 1767-1782 (B.E. 2310-2325), in the reign of the Great King Taksin. Urban environment in Krung Thonburi had been developed accordingly the changing events. The feature of community settlement was around rivers where people of mixed race used for agriculture and main transportation. After becoming a district of Bangkok in the Rattanakosin era, Krung Thonburi had been developed together with the development of Phra Nakorn district as urban environment extended along main transportation until today.

An analysis found that Krung Thonburi has many valuable and unique urban environment consisting of cultural heritage like the grand palace, palaces, temples, religious places, government offices, houses as well as old communities with unique tradition, culture and way of life which they have settled around the Chao Phraya River and main canals such as Bangkoknoi, Bangkokyai, Chakphra and Mon including minor canals and roads where all links areas together. Presently, Krung Thonburi encounters problems of urban environment extension and growth of the city as well as slums and deteriorated communities around the places of cultural heritage. Social problems in community and physical problems i.e. land development, construction of roads, bridges and water gates and etc. may destroy a value and image of Krung Thonburi if there is still no guidance and control for urban development.

The conservation and development of Krung Thonburi urban environment shall be planned at urban level with explicit guidelines, objectives, policies and measures to be achieved. The development shall be done together with the conservation and development of local communities in order to increase potential and protection and to find solution accordingly local requirements. Beside conserving and restoring the cultural heritage, their vicinity like local communities living nearby which have unique tradition, culture, way of life, social and economic activities should be reserved as the prominent feature of Krung Thonburi. Hence conservation and development of Krung Thonburi will also promote a cultural tourism to be sustainable.

Department ..Urban and Regional Planning..... Student 's signature.....
Field of study ..Urban Planning..... Advisor 's signature.....
Academic year.....2007.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะไม่สามารถสำเร็จสมบูรณ์ได้หากไม่ได้คำแนะนำ และคอยชี้แนะแนวทาง ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภฎี ทายตะคุ อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นอย่างสูง ตลอดจนประธานสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระหัตถ์ โรจนประดิษฐ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.นิรมล เปี้ยแดง และ นายประเสริฐ ฤทธิ์สำเร็จ ที่ช่วยให้คำแนะนำและเสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขวิทยานิพนธ์นี้ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน และพี่ต๋ม พี่แสง เจ้าหน้าที่ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่อบรมสั่งสอนและชี้แนะแนวทางได้ตลอด

ขอกราบขอบพระคุณท่านประธานชุมชนและทุกคนในชุมชนต่างๆ ของเขตบางกอกน้อยและเขตบางกอกใหญ่ ที่ได้กรุณาเอื้อเฟื้อข้อมูลและในการเก็บข้อมูลทำวิทยานิพนธ์ ทั้งที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าในการให้สัมภาษณ์และช่วยตอบแบบสอบถาม และเหนืออื่นใดผู้วิจัยต้องขอกราบพระคุณกำลังใจและความช่วยเหลือต่างๆ จากคุณพ่อ แม่ ยาย น้ำเพียร ญาติๆ และพี่น้องๆ ในตระกูล ที่ให้กำลังใจและกำลังทรัพย์ในการสนับสนุนเป็นทุนการศึกษาและคอยเอาใจช่วย จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงอย่างสมบูรณ์

ขอบคุณเพื่อนๆ ที่ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนและแนะนำในทุกๆ ด้านและเอื้อเฟื้อสถานที่และเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์ ด้วยความเต็มใจอย่างยิ่ง ขอขอบคุณ พี่อ่อง พี่มาร์ช พี่จิ๊บ แอ้ม ออ อร พัดแดง แพรว กอล์ฟชาย กอล์ฟหญิง เบิร์ด ลีน เป็ อ้อฟ นิว โจ๊ก เจ้แอนท์ และเพื่อนฝั่งเมืองรุ่นเดียวกันทุกคน ขอขอบคุณน้องเซอร์รี่ที่คอยให้ความสะดวกช่วยเหลือและให้กำลังใจอยู่ใกล้ๆ น้องหาญที่คอยประคับประคองครอบครัวแทนพี่ไก่อขณะที่เร่งทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จ คุณอัมเด็กอักษรฯฟ้าที่มีความรู้รอบตัวเป็นเลิศที่ให้คำปรึกษาและข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้เป็นอย่างดี น้ำมัน น้ำแดงที่แปลภาษาอังกฤษให้และอีกหลายคนที่อยู่เบื้องหลัง ที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฑ
สารบัญแผนที่.....	ณ
สารบัญแผนภูมิ.....	ท
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	2
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	2
1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่.....	2
1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา.....	4
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
1.6 ข้อจำกัดในการศึกษา.....	5
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.8 คำจำกัดความ.....	5
บทที่ 2 ทฤษฎี แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเมือง.....	6
2.1.1 สิ่งแวดล้อม.....	6
2.1.2 สิ่งแวดล้อมเมือง.....	7
2.1.3 สิ่งแวดล้อมเมืองที่ควรแก่การอนุรักษ์.....	8
2.1.4 แนวความคิดเกี่ยวกับเมืองประวัติศาสตร์และชุมชนเมืองเก่า.....	11
2.1.5 มรดกวัฒนธรรม (Cultural heritage).....	16

2.2 แนวความคิดและหลักการเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนา.....	18
2.2.1 ความหมายของการอนุรักษ์.....	18
2.2.2 หลักการและเป้าหมายของการอนุรักษ์.....	21
2.2.3 การกำหนดขอบเขตการอนุรักษ์ (Edge of Preservation Action).....	22
2.2.4 หลักสำคัญของการอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์.....	24
2.2.5 แนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนา.....	27
2.3 แนวความคิดและหลักการเกี่ยวกับการประเมินคุณค่าสิ่งแวดล้อมเมือง.....	30
2.3.1 แนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบทางกายภาพ.....	30
2.3.2 แนวความคิดเกี่ยวกับคุณค่า (Value).....	33
2.3.3 แนวความคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์ (Uniqueness) คุณลักษณะ (Character) และลักษณะเฉพาะ (Identity).....	34
2.3.4 แนวความคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของเมืองหรือชุมชน.....	37
2.3.5 หลักการประเมินคุณค่าสิ่งแวดล้อมเมือง.....	37
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรณีศึกษา.....	40
2.5 สรุปแนวความคิดทฤษฎีและกรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	43
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	50
3.1 วิธีการดำเนินการวิจัยและข้อมูลในการวิจัย.....	51
3.1.1 การวิจัยภาคเอกสาร.....	52
3.1.2 การวิจัยภาคสนาม.....	53
3.2 แหล่งที่มาของข้อมูล	53
3.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ.....	53
3.2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ.....	54
3.3 ขนาดประชากรและการสุ่มตัวอย่าง.....	54
3.4 การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	55
3.4.1 การประมวลผล.....	55
3.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	55

บทที่ 4 การศึกษาพัฒนาการของสิ่งแวดล้อมเมือง กรุงเทพมหานคร.....	56
4.1 บางกอกในฐานะเป็นเมืองท่า เมืองหน้าด่านในสมัยกรุงศรีอยุธยา.....	56
4.1.1 บางกอกก่อนสมัยอยุธยา.....	56
4.1.2 บางกอกสมัยกรุงศรีอยุธยาก่อนการขุดคลองลัดบางกอก.....	57
4.1.3 เมืองธนบุรีศรีมหาสมุทรในสมัยกรุงศรีอยุธยาหลังการขุดคลองลัดบางกอก.....	58
4.1.4.สรุปองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมเมืองสมัยอยุธยา.....	62
4.2 กรุงเทพมหานครในฐานะเป็นราชธานี (พ.ศ.2310-2325).....	67
4.3 กรุงเทพมหานครรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีของสยาม.....	77
4.3.1 กรุงเทพมหานครรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3).....	77
4.3.2 กรุงเทพมหานครรัตนโกสินทร์ตอนกลาง (รัชกาลที่ 4-6).....	83
4.3.3 กรุงเทพมหานครรัตนโกสินทร์ปัจจุบัน (รัชกาลที่ 7-9).....	90
บทที่ 5 การศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่ วิเคราะห์ประเภทและการกระจายตัวของ	
สิ่งแวดล้อมเมือง กรุงเทพมหานคร.....	104
5.1 สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน.....	104
5.1.1 สภาพทางภูมิศาสตร์.....	104
5.1.2 สภาพทางกายภาพ.....	106
5.1.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ.....	113
5.1.4 ลักษณะทางสังคม.....	113
5.2 ลักษณะทางจินตภาพของพื้นที่ศึกษา.....	114
5.3 การวิเคราะห์ประเภทและการกระจายตัวของสิ่งแวดล้อมเมือง.....	117
5.3.1 ประเภทของสิ่งแวดล้อมเมือง.....	118
5.3.2 การกระจายของสิ่งแวดล้อมเมือง.....	118
บทที่ 6 การประเมินคุณค่า เอกลักษณ์สิ่งแวดล้อมเมืองและ การวิเคราะห์ศักยภาพและ	
ปัญหาพื้นที่กรณีศึกษา.....	150
6.1 การประเมินคุณค่าและเอกลักษณ์ของสิ่งแวดล้อมเมือง.....	150
6.1.1 การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมเมืองที่ควรแก่การอนุรักษ์.....	150
6.1.2 สรุปผลการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมเมืองที่ควรแก่การอนุรักษ์ของพื้นที่ศึกษา.....	175

6.2 การวิเคราะห์การกระจายตัวและความเชื่อมโยงของสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม.....	176
6.3.การเลือกพื้นที่กรณีศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาในระดับชุมชน.....	180
6.3.1 การกำหนดพื้นที่กรณีศึกษา.....	180
6.3.2 การเลือกพื้นที่กรณีศึกษา.....	183
6.4 การวิเคราะห์ศักยภาพ สภาพปัญหาและความต้องการของพื้นที่กรณีศึกษา.....	192
6.4.1 การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่.....	192
6.4.2 การวิเคราะห์สภาพปัญหาของพื้นที่.....	192
6.4.3 ความต้องการของพื้นที่.....	192
6.4.4 สรุปการวิเคราะห์ศักยภาพ สภาพปัญหาและความต้องการ ของพื้นที่กรณีศึกษา.....	224
บทที่ 7 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา สิ่งแวดล้อมเมือง กรุงเทพมหานคร.....	226
7.1 สรุปพัฒนาการ คุณค่าและเอกลักษณ์ของพื้นที่.....	226
7.2 การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมือง กรุงเทพมหานคร.....	228
7.2.1 เป้าหมายในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมือง กรุงเทพมหานคร.....	228
7.2.2 วัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมือง กรุงเทพมหานคร.....	228
7.2.3 การกำหนดนโยบายการอนุรักษ์และพัฒนา.....	229
7.2.4 มาตรการการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมือง กรุงเทพมหานคร.....	229
7.2.5 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมือง กรุงเทพมหานคร.....	231
7.3 สรุปโครงการการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมือง กรุงเทพมหานคร.....	280
7.4 สรุปแนวทางการเสนอแนะในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมือง กรุงเทพมหานคร.....	293
7.5 ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยและการวางแผนการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ กรุงเทพมหานคร ในครั้งต่อไป.....	293
รายการอ้างอิง.....	296
ภาคผนวก.....	300
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	304

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 แสดงขนาดพื้นที่ศึกษา กรุงเทพมหานคร.....	3
ตารางที่ 2.1 แสดงสรุปแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ใช้ในการศึกษาวิจัย.....	43
ตารางที่ 2.2 แสดงสรุปแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ใช้ในการศึกษาวิจัย (ต่อ).....	44
ตารางที่ 2.3 แสดงสรุปแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ใช้ในการศึกษาวิจัย (ต่อ).....	45
ตารางที่ 2.4 แสดงสรุปแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ใช้ในการศึกษาวิจัย (ต่อ).....	46
ตารางที่ 2.5 แสดงสรุปแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ใช้ในการศึกษาวิจัย (ต่อ).....	47
ตารางที่ 4.1 แสดงองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมเมือง สมัยกรุงศรีอยุธยา	63
ตารางที่ 4.2 แสดงองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมเมือง สมัยกรุงศรีอยุธยา (ต่อ).....	64
ตารางที่ 4.3 แสดงองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมเมือง สมัยกรุงศรีอยุธยา (ต่อ).....	65
ตารางที่ 4.4 แสดงองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมเมือง สมัยกรุงธนบุรี.....	74
ตารางที่ 4.5 แสดงองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมเมือง สมัยกรุงธนบุรี (ต่อ).....	75
ตารางที่ 4.6 แสดงองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมเมือง สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น.....	80
ตารางที่ 4.7 แสดงองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมเมือง สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น(ต่อ).....	81
ตารางที่ 4.8 แสดงองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมเมือง สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนกลาง.....	87
ตารางที่ 4.9 แสดงองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมเมือง สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนกลาง (ต่อ).....	88
ตารางที่ 4.10 แสดงองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมเมือง สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ปัจจุบัน.....	95
ตารางที่ 5.1 สรุปการใช้ที่ดินในปัจจุบันของเขตบางกอกน้อย.....	108
ตารางที่ 5.2 สรุปการใช้ที่ดินในปัจจุบันของเขตบางกอกใหญ่.....	108
ตารางที่ 5.3 แสดงจำนวนศาสนสถานในเขตพื้นที่ศึกษา พ.ศ.2546.....	113
ตารางที่ 5.4 แสดงจำนวนประชากรในเขตพื้นที่ศึกษา พ.ศ.2547.....	114
ตารางที่ 5.5 แสดงประเภทและการกระจายตัวของสิ่งแวดล้อมเมืองของกลุ่มพื้นที่ย่อย 1.....	120
ตารางที่ 5.6 แสดงประเภทและการกระจายตัวของสิ่งแวดล้อมเมืองของกลุ่มพื้นที่ย่อย 1(ต่อ).....	121
ตารางที่ 5.7 แสดงประเภทและการกระจายตัวของสิ่งแวดล้อมเมืองของกลุ่มพื้นที่ย่อย 1(ต่อ).....	122
ตารางที่ 5.8 แสดงประเภทและการกระจายตัวของสิ่งแวดล้อมเมืองของกลุ่มพื้นที่ย่อย 2.....	124
ตารางที่ 5.9 แสดงประเภทและการกระจายตัวของสิ่งแวดล้อมเมืองของกลุ่มพื้นที่ย่อย 2(ต่อ).....	125
ตารางที่ 5.10 แสดงประเภทและการกระจายตัวของสิ่งแวดล้อมเมืองของกลุ่มพื้นที่ย่อย 3.....	127
ตารางที่ 5.11 แสดงประเภทและการกระจายตัวของสิ่งแวดล้อมเมืองของกลุ่มพื้นที่ย่อย 3(ต่อ).....	128

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 แสดงประเภทของย่าน และเมืองประวัติศาสตร์.....	13
ภาพที่ 2.2 แสดงขอบเขตการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม.....	21
ภาพที่ 2.3 แสดงระบบเครือข่ายซ้อนทับ.....	29
ภาพที่ 7.1 แสดงบริเวณท่าเรือวัดอรุณราชวราราม ปากคลองวัดอรุณ.....	244
ภาพที่ 7.2 แสดงภาพจำลองลักษณะของพิพิธภัณฑ์ธนบุรีและศูนย์บริการนักท่องเที่ยว บริเวณท่าเรือวัดอรุณฯ.....	244
ภาพที่ 7.3 แสดง พระตำหนักเดิม พระวิหาร องค์เล็ก ตามลำดับ	246
ภาพที่ 7.4 แสดงรูปแบบของพระมังและกลุ่มกุฏิคณะสงฆ์ วัดโมลีโลกยาราม ตามลำดับ.....	247
ภาพที่ 7.5 แสดงอาคารมัสยิดต้นสนและอาคารสมาคมสนธิอิสลาม ตามลำดับ.....	248
ภาพที่ 7.6 แสดงรูปแบบของพระอุโบสถ กลุ่มกุฏิคณะสงฆ์ และ สระน้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์ วัดหงษ์รัตนารามวรวิหารตามลำดับ.....	249
ภาพที่ 7.7 แสดงรูปแบบของมัสยิดกุฎีเจริญพาสน์และมัสยิดผดุงธรรม ตามลำดับ.....	249
ภาพที่ 7.8 แสดงรูปแบบของ พระเจดีย์ทรงเครื่องพระอุโบสถและพระวิหาร วัดราชสิทธิาราม ตามลำดับ.....	250
ภาพที่ 7.9 แสดงรูปแบบของพระอุโบสถและกลุ่มกุฏิคณะสงฆ์ วัดสังกระจายวรวิหาร ตามลำดับ.....	251
ภาพที่ 7.10 แสดงรูปแบบของอาคารอำนวยการของโรงเรียนฤทธิณรงค์รอน.....	252
ภาพที่ 7.11 แสดงรูปแบบของพระอุโบสถ ศาลเจ้าพ่อตก พระวิหารแปดเหลี่ยม และอาคารทรงไทย 2 ชั้น วัดประดู่ฉิมพลี ตามลำดับ.....	253
ภาพที่ 7.12 แสดงรูปแบบของศาลาการเปรียญ มณฑปยอดเจดีย์ และพระอุโบสถ วัดโพธิ์เรียง ตามลำดับ.....	254
ภาพที่ 7.13 แสดงรูปแบบของพระอุโบสถ พระวิหาร พระสถูปเจดีย์ วัดชินนรต และพระอุโบสถวัดครุฑ ตามลำดับ.....	255
ภาพที่ 7.14 แสดงรูปแบบของพระอุโบสถ พระวิหาร พระสถูปเจดีย์ วัดเครือวัลย์วรวิหาร.....	256
ภาพที่ 7.15 แสดงรูปแบบของพระอุโบสถ พระวิหาร พระสถูปเจดีย์ วัดเครือวัลย์วรวิหาร.....	257
ภาพที่ 7.16 แสดงรูปแบบของพระปรางค์ พระอุโบสถ และกลุ่มกุฏิคณะสงฆ์ วัดอรุณราชวราราม..	258
ภาพที่ 7.17 แสดงรูปแบบของอาคารท้องพระโรง.....	258
ภาพที่ 7.18 แสดงรูปแบบของพระตำหนักแก้วคู่ ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช.....	259

	หน้า
ภาพที่ 7.19 แสดงรูปแบบของป้อมวิไชยประสิทธิ์ อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช.....	259
ภาพที่ 7.20 แสดงรูปแบบของศาลกระดุกปลาวาฬและพระตำหนักแก่งสมเด็จพระปิ่นเกล้า ฯ.....	259
ภาพที่ 7.21 แสดงภาพก่อนการปรับปรุงและหลังการปรับปรุง บริเวณลานพระอุโบสถและพระวิหาร วัดประดู่ฉิมพลี.....	271
ภาพที่ 7.22 แสดงภาพการจำลองก่อน-หลังของการพัฒนาพื้นที่วัดอรุณราชวราราม.....	280

สารบัญแผนที่

หน้า

แผนที่ 1.1 แสดงขอบเขตของพื้นที่ศึกษา กรุงเทพมหานคร.....3

แผนที่ 3.1 แสดงพื้นที่ 10 ย่อย เพื่อการวิเคราะห์ประเภทและการกระจายตัวของสิ่งแวดล้อมเมือง.....53

แผนที่ 4.1 แสดงสถานที่ตั้งเมืองบางกอกในสมัยกรุงศรีอยุธยา57

แผนที่ 4.2 แสดงบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในปัจจุบัน.....57

แผนที่ 4.3 แสดงสภาพที่ตั้งเมืองบางกอกในสมัยกรุงศรีอยุธยาก่อนชุดคลองลัดบางกอก.....58

แผนที่ 4.4 แสดงลักษณะทางกายภาพของเมืองบางกอกและเส้นแนวแม่น้ำเจ้าพระยาเปรียบเทียบ
ระหว่างภาพเขียนในสมัยกรุงศรีอยุธยากับ ระบบ GIS ในปัจจุบัน.....59

แผนที่ 4.5 แสดงตำแหน่งและลักษณะของป้อมเมืองธนบุรี สมัยอยุธยา.....60

แผนที่ 4.6 แสดงป้อมเมืองธนบุรี ครั้งรบฝรั่งเศสต้นแผ่นดินพระเพทราชา เมื่อ พ.ศ.2235.....61

แผนที่ 4.7 แสดงเมืองธนบุรี (บางกอก) สรุปลงค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมเมือง ยุคกรุงศรีอยุธยา
หลังการชุดคลองลัดบางกอก จากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์.....66

แผนที่ 4.8 แสดงกรุงธนบุรี (บางกอก) สรุปลงค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมเมือง
ยุคกรุงธนบุรีสมัยเป็นราชธานีสยาม จากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์.....76

แผนที่ 4.9 แสดงอาณาเขตของพระนครในยุคกรุงธนบุรีและยุคกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น.....79

แผนที่ 4.10 แสดงกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ สรุปลงค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมเมือง
ยุคกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ (1).....82

แผนที่ 4.11 แสดงกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ สรุปลงค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมเมือง
ยุคกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ (2).....83

แผนที่ 4.12 แสดงการแบ่งเขตอำเภอของจังหวัดธนบุรี ในสมัยรัชกาลที่ 6.....85

แผนที่ 4.13 แสดงกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ สรุปลงค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมเมือง
ยุคกรุงรัตนโกสินทร์ตอนกลาง จากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์.....89

แผนที่ 4.14 แสดงกรุงธนบุรีเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ที่ดินสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 7
และ รัชกาลที่ 9.....94

แผนที่ 4.15 แสดงกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ สรุปลงค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมเมือง
ยุคกรุงรัตนโกสินทร์ยุครัชกาลที่ 7-9 จากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์.....96

แผนที่ 4.16 แสดงลักษณะของพื้นที่ฝั่งธนบุรีและฝั่งพระนคร ยุคกรุงรัตนโกสินทร์ยุครัชกาล ปัจจุบัน หลังจากมีพัฒนาการของสิ่งแวดล้อมเมืองจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน พ.ศ. 2549 จากการศึกษาข้อมูลทางผังเมือง.....	97
แผนที่ 5.1 แสดงสภาพทางกายของพื้นที่เขตบางกอกน้อยและเขตบางกอกใหญ่ในปี พ.ศ.2549....	105
แผนที่ 5.2 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินเขตบางกอกน้อยและเขตบางกอกใหญ่ในปี พ.ศ.2549.....	109
แผนที่ 5.3 แสดงโครงข่ายคมนาคมทางบกและทางน้ำของพื้นที่ศึกษากรุงธนบุรีกับพื้นที่ใกล้เคียง...	112
แผนที่ 5.4 แสดงการวิเคราะห์จินตภาพของพื้นที่ศึกษา กรุงธนบุรี.....	115
แผนที่ 5.5 แสดงการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมเมืองทางกายภาพของพื้นที่ย่อย 1.....	123
แผนที่ 5.6 แสดงการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมเมืองทางกายภาพของพื้นที่ย่อย 2.....	126
แผนที่ 5.7 แสดงการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมเมืองทางกายภาพของพื้นที่ย่อย 3.....	129
แผนที่ 5.8 แสดงการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมเมืองทางกายภาพของพื้นที่ย่อย 4.....	132
แผนที่ 5.9 แสดงการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมเมืองทางกายภาพของพื้นที่ย่อย 5.....	135
แผนที่ 5.10 แสดงการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมเมืองทางกายภาพของพื้นที่ย่อย 6.....	138
แผนที่ 5.11 แสดงการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมเมืองทางกายภาพของพื้นที่ย่อย 7.....	141
แผนที่ 5.12 แสดงการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมเมืองทางกายภาพของพื้นที่ย่อย 8.....	144
แผนที่ 5.13 แสดงการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมเมืองทางกายภาพของพื้นที่ย่อย 9.....	146
แผนที่ 5.14 แสดงการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมเมืองทางกายภาพของพื้นที่ย่อย 10.....	149
แผนที่ 6.1 แสดงสิ่งแวดล้อมเมืองที่ควรแก่อนุรักษ์ของกลุ่มพื้นที่ย่อย 1.....	153
แผนที่ 6.2 แสดงสิ่งแวดล้อมเมืองที่ควรแก่อนุรักษ์ของกลุ่มพื้นที่ย่อย 2.....	155
แผนที่ 6.3 แสดงสิ่งแวดล้อมเมืองที่ควรแก่อนุรักษ์ของกลุ่มพื้นที่ย่อย 3.....	157
แผนที่ 6.4 แสดงสิ่งแวดล้อมเมืองที่ควรแก่อนุรักษ์ของกลุ่มพื้นที่ย่อย 4.....	160
แผนที่ 6.5 แสดงสิ่งแวดล้อมเมืองที่ควรแก่อนุรักษ์ของกลุ่มพื้นที่ย่อย 5.....	162
แผนที่ 6.6 แสดงสิ่งแวดล้อมเมืองที่ควรแก่อนุรักษ์ของกลุ่มพื้นที่ย่อย 6.....	164
แผนที่ 6.7 แสดงสิ่งแวดล้อมเมืองที่ควรแก่อนุรักษ์ของกลุ่มพื้นที่ย่อย 7.....	168
แผนที่ 6.8 แสดงสิ่งแวดล้อมเมืองที่ควรแก่อนุรักษ์ของกลุ่มพื้นที่ย่อย 8.....	170
แผนที่ 6.9 แสดงสิ่งแวดล้อมเมืองที่ควรแก่อนุรักษ์ของกลุ่มพื้นที่ย่อย 9.....	172
แผนที่ 6.10 แสดงสิ่งแวดล้อมเมืองที่ควรแก่อนุรักษ์ของกลุ่มพื้นที่ย่อย 10.....	174

แผนที่ 6.11 แสดงการกระจายตัวของสิ่งแวดล้อมเมืองที่ควรแก่นุรักษ์ภายในพื้นที่ศึกษา และพื้นที่ใกล้เคียง.....	179
แผนที่ 6.12 แสดงกลุ่มพื้นที่กรณีศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมือง กรุงเทพมหานคร.....	182
แผนที่ 6.13 แสดงกลุ่มพื้นที่กรณีศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมือง กรุงเทพมหานคร กลุ่มแนวคลองบางกอกใหญ่ คลองมอญและแม่น้ำเจ้าพระยา.....	191
แผนที่ 6.14 แสดงพื้นที่กรณีศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมือง กรุงเทพมหานคร กลุ่มแนวคลองบางกอกใหญ่ คลองมอญและแม่น้ำเจ้าพระยาและพื้นที่ใกล้เคียง....	193
แผนที่ 6.15 แสดงศักยภาพของพื้นที่บริเวณปากคลองบางกอกใหญ่และชุมชนวัดโมลีโลกยาราม...	195
แผนที่ 6.16 แสดงสภาพปัญหาของพื้นที่บริเวณปากคลองบางกอกใหญ่ และชุมชนวัดโมลีโลกยาราม.....	196
แผนที่ 6.17 แสดงศักยภาพของพื้นที่บริเวณมัสยิดต้นสนและชุมชนกุฎีใหญ่.....	197
แผนที่ 6.18 แสดงสภาพปัญหาของพื้นที่บริเวณมัสยิดต้นสนและชุมชนกุฎีใหญ่.....	198
แผนที่ 6.19 แสดงศักยภาพของบริเวณวัดหงษ์รัตนรามวรวิหารและชุมชนวัดหงษ์รัตนรามวรวิหาร..	200
แผนที่ 6.20 แสดงสภาพปัญหาของพื้นที่บริเวณวัดหงษ์รัตนรามวรวิหาร และชุมชนวัดหงษ์รัตนรามวรวิหาร.....	201
แผนที่ 6.21 แสดงศักยภาพของพื้นที่บริเวณมัสยิดกุฎีเจริญพาสน์และมัสยิดผดุงธรรมอิสลาม.....	202
แผนที่ 6.22 แสดงศักยภาพของพื้นที่บริเวณวัดราชสิทธิารามและชุมชนวัดราชสิทธิาราม.....	203
แผนที่ 6.23 แสดงสภาพปัญหาของพื้นที่บริเวณวัดราชสิทธิารามและชุมชนวัดราชสิทธิาราม.....	204
แผนที่ 6.24 แสดงศักยภาพของพื้นที่บริเวณวัดสังข์กระจายวรวิหารและโรงเรียนฤทธิณรงค์รอน....	206
แผนที่ 6.25 แสดงสภาพปัญหาของพื้นที่บริเวณวัดสังข์กระจายวรวิหาร และโรงเรียนฤทธิณรงค์รอน.....	207
แผนที่ 6.26 แสดงศักยภาพของพื้นที่บริเวณวัดประดู่ในทรงธรรม วัดประดู่ฉิมพลี.....	208
แผนที่ 6.27 แสดงสภาพปัญหาของพื้นที่บริเวณวัดประดู่ในทรงธรรม วัดประดู่ฉิมพลี.....	209
แผนที่ 6.28 แสดงศักยภาพของพื้นที่บริเวณวัดโพธิ์เรียงและชุมชนวัดโพธิ์เรียง.....	211
แผนที่ 6.29 แสดงสภาพปัญหาของพื้นที่บริเวณวัดโพธิ์เรียงและชุมชนวัดโพธิ์เรียง.....	212
แผนที่ 6.30 แสดงศักยภาพของพื้นที่บริเวณวัดครุฑและวัดชินโรต.....	213

แผนที่ 6.31	แสดงสภาพปัญหาของพื้นที่บริเวณวัดชินโรส.....	214
แผนที่ 6.32	แสดงสภาพปัญหาของพื้นที่บริเวณวัดครุฑ.....	215
แผนที่ 6.33	แสดงศักยภาพของพื้นที่บริเวณวัดนาคกลาง.....	216
แผนที่ 6.34	แผนที่แสดงสภาพปัญหาของพื้นที่บริเวณวัดนาคกลางและชุมชนวัดนาคกลาง.....	217
แผนที่ 6.35	แสดงศักยภาพของพื้นที่บริเวณวัดเครือวัลย์.....	219
แผนที่ 6.36	แสดงสภาพปัญหาของพื้นที่บริเวณวัดเครือวัลย์.....	220
แผนที่ 6.37	แสดงศักยภาพของพื้นที่บริเวณวัดอรุณราชวรารามและชุมชนปรกอรุณ.....	221
แผนที่ 6.38	แสดงสภาพปัญหาของพื้นที่บริเวณวัดอรุณราชวรารามและชุมชนปรกอรุณ.....	222
แผนที่ 6.39	แสดงศักยภาพของพื้นที่บริเวณกองทัพเรือ.....	223
แผนที่ 7.1	แสดงผังโครงการการอนุรักษ์และพัฒนาในระดับเมือง กรุงเทพมหานคร.....	233
แผนที่ 7.2	แสดงแผนที่กลุ่มเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรุงเทพมหานคร.....	242
แผนที่ 7.3	แสดงผังการพัฒนาพื้นที่วัดโมลีโลกยารามและชุมชนโดยรอบ.....	261
แผนที่ 7.4	แสดงผังการพัฒนาพื้นที่มัสยิดต้นสนและชุมชนกุฎีใหญ่.....	262
แผนที่ 7.5	แสดงผังการพัฒนาพื้นที่วัดหงษ์รัตนารามและชุมชนโดยรอบ.....	264
แผนที่ 7.6	แสดงผังการพัฒนาพื้นที่มัสยิดเจริญพาศน์ มัสยิดมดุงธรรมอิสลามและชุมชนโดยรอบ.....	265
แผนที่ 7.7	แสดงผังการพัฒนาพื้นที่วัดราชสิทธิารามวรวิหารและชุมชนโดยรอบ.....	267
แผนที่ 7.8	แสดงผังการพัฒนาพื้นที่วัดสังข์กระจายวรวิหารและชุมชนโดยรอบ.....	269
แผนที่ 7.9	แสดงผังการพัฒนาพื้นที่วัดประดู่ในทรงธรรมและวัดประดู่ฉิมพลีและชุมชนโดยรอบ.....	271
แผนที่ 7.10	แสดงผังการพัฒนาพื้นที่วัดโพธิ์เรียงและชุมชนโดยรอบ.....	273
แผนที่ 7.11	แสดงผังการพัฒนาพื้นที่วัดครุฑ วัดชินโรสและชุมชนโดยรอบ.....	275
แผนที่ 7.12	แสดงผังการพัฒนาพื้นที่วัดนาคกลางและชุมชนโดยรอบ.....	277
แผนที่ 7.13	แสดงผังการพัฒนาพื้นที่วัดเครือวัลย์และชุมชนโดยรอบ.....	278
แผนที่ 7.14	แสดงผังการพัฒนาพื้นที่วัดอรุณราชวรารามและชุมชนโดยรอบ.....	280

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 2.1 แสดงการพิจารณาระบบการจัดการเมืองและชุมชนเมืองเก่า.....	14
แผนภูมิที่ 2.2 แนวทางในการกำหนดการพัฒนาการใช้พื้นที่ที่มีคุณค่าและเป็นเอกลักษณ์ของเมือง..	29
แผนภูมิที่ 2.3 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	48
แผนภูมิที่ 3.1 แสดงวิธีการดำเนินงานวิจัย.....	50